Jasmina Mirčeva, Marko Radovan

DEJAVNIKI VKLJUČENOSTI AKTIVNE POPULACIJE V PROGRAME FORMALNEGA IN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

POVZETEK

Prispevek obravnava problematiko vključenosti slovenske aktivne populacije v programe formalnega in neformalnega izobraževanja. Proučuje tudi dejavnike, ki na to vključenost vplivajo pozitivno ali negativno, in nakaže statistične modele izobraževalne vključenosti. Pristop izhaja iz zdajšnjega stanja gospodarstva in družbe v evropskih državah, ko sta gospodarska kriza in recesija v državah EU povzročili upad BDP, manjšo gospodarsko rast, rast brezposelnosti, še posebej pri populaciji mladih, upad življenjskega standarda in kakovosti življenja ter dela.

Ključne besede: udeležba v izobraževanju odraslih, izobraževalne ovire, formalno izobraževanje, neformalno izobraževanje, recesija

FORECASTING INCLUSION OF ACTIVE POPULATION IN PROGRAMMES OF NON/FORMAL EDUCATION – ABSTRACT

This paper deals with the issue of inclusion of the active population in formal and non-formal education in Slovenia. It also examines factors that influence this participation in either positive or negative way and indicates statistical models of educational inclusion. The approach stems from the current state of development of economy and society in European countries, where the economic crisis and recession has led to a fall in GDP, lower economic growth, increase in unemployment (especially in young population) and a decline in the quality of life and labour.

Keywords: participation in adult education, barriers to education, formal education, non-formal education, recession

Mag. Jasmina Mirčeva, Andragoški center Slovenije, jasmina.mirceva@acs.si

Doc. dr. Marko Radovan, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, marko.radovan@ff.uni-lj.si

UVOD¹

Med državami Evropske unije (EU) je Slovenija doživela enega največjih upadov gospodarske aktivnosti (kar je vplivalo tudi na druge sfere v družbi). Raven gospodarske aktivnosti se je znižala pod vrednost iz leta 2005, upadla je materialna blaginja prebivalstva, zaostrele so se tudi razmere na trgu dela, kjer je še naprej značilna visoka segmentacija. Delež delovno aktivnih v starostnem obdobju od 55 do 64 let je najmanjši v EU, močno je narasla tudi brezposelnost mladih (Osnutek krovnega strateškega dokumenta Strategija razvoja Slovenije 2014–2020, 2013). Po podatkih poročila EU Employment and Social Situation Quarterly Review (2012) so trendi na trgu dela v evropskih državah izrazito negativni in kažejo znamenja družbene polarizacije. Gospodarska rast v večini evropskih držav stagnira ali upada. Znižuje se tudi kakovost življenja. Stopnja brezposelnosti je bila v prvi polovici leta 2012 v državah EU okoli 12-odstotna. Kljub mnogim ukrepom za zmanjševanje negativnih posledic gospodarske krize in recesije sta se zmanjšali število delovnih mest za določen in nedoločen čas ter samozaposlovanje. Stopnja brezposelnosti mladih je ostala visoka – mnogi se uvrščajo med dolgotrajno brezposelne oziroma prehajajo v kategorijo, ki ne dela, se ne izobražuje in se ne usposablja (NEET – Not in Employment, Education, or Training).

Države EU, tudi Slovenija, so sprejele vrsto ukrepov, usmeritev in programov za zmanjševanje negativnih posledic gospodarske krize in recesije. V dokumentu Evropa 2020, ki prinaša novo strategijo EU in je nadgradila Lizbonsko strategijo, so za različna politična, gospodarska in družbena področja zasnovani bolj realni cilji. Ti cilji so v skladu z zdajšnjim družbenim razvojem in položajem, v katerem so se znašle države članice EU, njihov namen pa je doseči čimbolj inkluzivno, razumno in trajnostno gospodarsko rast (Evropa 2020, 2010, str. 21). Za doseganje inkluzivne in trajnostne rasti bi moral trg dela temeljiti na širši participaciji v zaposlovanju in ustvarjanju možnosti za pridobivanje čim več profesionalnih/poklicnih priložnosti. Ob tem si je treba prizadevati za zniževanje stopnje revščine, ki je prizadela precejšen del populacije EU. Evropske smernice in cilji v strategiji Evropa 2020 pomenijo glavni inštrument za koordinacijo zaposlovalskih in izobraževalnih politik v EU. Države EU si prizadevajo za spremljanje, implementacijo in ovrednotenje strukturnih reform na nacionalni ravni z namenom, da se bistveno zmanjša brezposelnost in tudi podpre gospodarska rast. Z vidika izobraževanja to pomeni oblikovanje politik, ki spodbujajo ustrezno izobraženost, kvalificiranost in usposobljenost aktivne populacije ter tako pripomorejo h kakovosti in učinkovitosti dela in delovnega življenja.

Izhajajoč iz tega, lahko predpostavljamo, da je položaj posameznih držav znotraj evropskega trga dela precej odvisen od specifičnih politik trga dela in ukrepov na področju izobraževanja in usposabljanja, sprejetih z namenom, da se bistveno zmanjša brezposelnost in spodbudi gospodarska rast.

Na ravni države so v tem pogledu ključni Strategija razvoja Slovenije 2014–2020 (osnutek, 2013), Državni razvojni program 2007–2013 (2008), Program stabilnosti – dopolnitev

¹ Predstavljena študija je nastala v okviru projekta Motivacije in ovire pri izobraževanju za potrebe trga dela (2014), ki ga je financiralo ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

2013 (2013), Nacionalni reformni program 2014–2015 (2014) idr. Vprašanje, ki se tukaj postavlja, je, kakšna je implementacija teh dokumentov in programov. Evropska komisija je bila namreč kritična do tega, da slovenska vlada v preteklem obdobju ni sprejela radikalnih ukrepov za zmanjševanje negotovosti na trgu dela, da v državi obstaja visoka segmentacija na trgu dela, kritična pa je tudi do deleža brezposelnih v državi (Council Recommendation on Slovenia's 2012 National Reform Programme and Delivering a Council Opinion on Slovenia's Stability Programme for 2012–2015, 2012). V omenjenih dokumentih se družbeni, gospodarski in individualni razvoj posameznika povezuje z znanjem in spretnostmi prebivalstva ter z obsegom vključenosti aktivnega prebivalstva v programe formalnega in neformalnega izobraževanja.

Podatki raziskave *Motivacije in ovire pri izobraževanju za potrebe trga dela* (Mirčeva, Žalec in Radovan, 2014) kažejo, da je vključenost odraslih v formalno izobraževanje v letu 2011/2012 nekoliko večja od povprečja analiziranih evropskih držav in povprečna v programih neformalnega izobraževanja. Toda časovno gledano se je izobraževalna vključenost aktivne populacije zmanjšala (Poročilo o razvoju 2014: Kazalniki razvoja Slovenije). To nihanje je zelo odvisno od spodbud in ovir, s katerimi se pri izobraževanju srečuje aktivno prebivalstvo, kar je v teoriji modelirano s prikazom korelacije med povpraševanjem, ponudbo in izobraževalnim sistemom.

V poročilu, ki sta ga pripravila OECD in kanadski statistični urad, ugotavljajo, da se morajo za udeležbo v izobraževanju uskladiti različne ravni na »izobraževalnem trgu« (OECD & Statistics Canada, 2005). Ta je sestavljen iz treh ravni: ravni posameznikov, ki se zaradi svojih potreb in zahtev želijo udeležiti izobraževanja; ravni izobraževalnih institucij, ki razvijajo in ponujajo izobraževalne programe, in systemske ravni/ravni izobraževalne politike, ki bolj ali manj centralizirano ureja področje in vzpostavlja razmerje med povpraševanjem in izobraževalno ponudbo ter interakcijo med posameznikom in izobraževalno ustanovo. Izobraževalna politika lahko to stori z zagotavljanjem finančnih spodbud, znižanjem posrednih stroškov, povečevanjem ponudbe in z drugimi sredstvi. Omenjene sestavine izobraževalnega trga so povzete na Sliki 1.

Slika 1. Dejavniki udeležbe v izobraževanju odraslih

Temeljni cilj prispevka je prepoznavanje spodbud in ovir na ravni formalnega in neformalnega izobraževanja, zaradi katerih se aktivno prebivalstvo odloča ali ne odloča za vključitev v izobraževalne programe, in oblikovanje perspektiv vključenosti v izobraževalne programe. Proces vključevanja aktivnega prebivalstva v programe formalnega in neformalnega izobraževanja je funkcionalno vezan in utemeljen v spodbudah in ovirah, ki jih ponujajo različne ravni na trgu dela in v družbi. Domnevamo, da če so spodbude večje kot ovire, bo trend vključevanja v programe formalnega in neformalnega izobraževanja pozitiven.

METODOLOGIJA

Prispevek temelji na nekaterih ugotovitvah raziskave *Motivacije in ovire pri izobraževanju za potrebe trga dela* (Mirčeva, Žalec in Radovan, 2014), ki je bila izvedena na Andragoškem centru Slovenije v času od 2012 do 2013. Za proučevanje problematike so bili uporabljeni sekundarni viri, tako teoretični kot empirični.

Naša poglavitna hipoteza je, da je proces izobraževanja in pridobivanja znanja, spretnosti in kompetenc funkcionalno vezan in utemeljen v spodbudah in ovirah, ki jih ponujajo različne ravni na trgu dela. V prispevku bomo poskušali proučiti ovire in ugotoviti spodbude, ki vplivajo na udeležbo v izobraževanju odraslih.

Vzorec

Vzorec sestavljajo odrasli, ki so bili vključeni v Anketo o delovni sili (ADS), izvedeno v letu 2012. ADS koordinira statistični urad EU (Eurostat), v posamezni državi EU pa jo izvajajo nacionalni statistični uradi. Za statistične analize smo uporabili bazo ADS za leto 2012, ki smo jo pridobili na Statističnem uradu Republike Slovenije (Surs). ADS je anketa, s katero se spremljajo podatki o značilnostih trga dela. Izvaja se nepretrgano skozi vse leto, Surs pa podatke objavlja četrtletno. Enota opazovanja v ADS so posamezniki, ki pretežno živijo v izbranem gospodinjstvu, razen posameznikov, ki že daljši čas živijo v institucijah (bolniki, zaporniki ipd.), in tisti, ki ne živijo doma (študenti, delo v tujini ipd.). Anketiranci so razvrščeni med delovno aktivne, brezposelne ali neaktivne osebe glede na svojo aktivnost v tednu pred anketiranjem Sursa (2009).

V analizo smo želeli vključiti samo aktivno prebivalstvo, zato smo v bazi pustili samo anketirance od 15. do 65. leta starosti in izključili tiste, ki so odgovorili, da so dijaki oz. študenti ter se redno šolajo. Velikost vzorca se je zato zmanjšala in v naši analizi vključuje 29.093 oseb.

Statistična analiza

Podatke smo obdelali na ravni deskriptivne in multivariatne statistike, s čimer bomo ugotavljali skupne značilnosti posameznih skupin odraslih.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

V nadaljevanju članku bosta predstavljena dva modela, oblikovana na podlagi logistične regresije, ki napovedujeta vključenost aktivne populacije, najprej v programe formalnega,

nato v programe neformalnega izobraževanja. Kot je znano, formalno izobraževanje omogoča pridobivanje izobrazbene stopnje in široko prenosljivih kvalifikacij. S tem zagotavlja večjo stabilnost dela in zaposljivost. Z vidika delovanja trga dela in zaposlitvenih priložnosti populacije je to izobraževanje izjemno pomembno, ker vse bolj postaja obrambna nujnost in glavni kriterij odločanja pri zaposlovanju (Ivančič, 2010). To je še posebej očitno ob manj ugodnih razmerah na trgu dela, ko se pogoji za zaposlovanje in možnosti za ohranitev delovnih mest še posebej poslabšajo.

Dejavniki, ki pojasnjujejo udeležbo v formalnem izobraževanju

Analize v času manj ugodnih razmer na trgu dela so pokazale, da je formalno izobraževanje praviloma manj odvisno od trenutnih razmer na trgu dela (Mirčeva in Dobnikar, 2011). Zadnji podatki so pokazali, da je v evropskem okviru Slovenija med državami, ki dosegajo višjo vrednost, in da boljše rezultate izkazujejo predvsem skandinavske države (Mirčeva, Žalec in Radovan, 2014). A z vidika načrtovanja izobraževalne politike so ključni tudi dejavniki (temeljni napovedovalci) vključenosti v programe formalnega izobraževanja. Ti so predstavljeni v Tabeli 1.² Statistično pomembni dejavniki, ki vplivajo na verjetnost udeležbe obravnavane populacije v programih formalnega izobraževanja, so: starost, zakonski stan, bivanje v določenih regijah, vrsta zaposlitve in način dela.

Tabela 1: Logistična regresija dejavnikov, ki vplivajo na udeležbo v formalnem izobraževanju

Neodvisne spremenljivke	B	S. E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Spol (ref: ženske)	-0,17	0,099	2,796	0,095	0,847
Starost (ref: 55–65 let)					
15–24 let	3,72	0,552	45,366	0,000	41,132
25–39 let	3,42	0,506	45,704	0,000	30,672
40–54 let	2,00	0,511	15,258	0,000	7,356
Državljanstvo (ref: ne)	2,02	1,046	3,737	0,053	7,551
Rojeni v Sloveniji (ref: ne)	0,11	0,272	0,162	0,687	1,116
Zakonski stan (ref: poročen/zunajzak.)	0,47	0,105	19,736	0,000	1,593

2 Spremenljivke, ki so bile vključene v ta model, so: *starost*: (1) 15 do 24 let (15 do 19, 20 do 24 let); (2) 25 do 39 let (25 do 29, 30 do 34, 35 do 39 let); (3) 40 do 54 let (40 do 44, 45 do 49, 50 do 54 let); *dosežena izobrazba*: (1) osnovna šola ali manj (brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovna šola, osnovnošolska izobrazba); (2) srednja šola (nižja ali srednja poklicna izobrazba, srednja strokovna izobrazba); (3) višješolska izobrazba ali več (višja strokovna izobrazba, višješolska izobrazba, visokošolska strokovna izobrazba, visokošolska univerzitetna izobrazba, specializacija, magistririj, doktorat); *zakonski stan*: (1) samski, vdovec, razvezan; (2) poročen in zunajzakonska skupnost; *glavni status*: (1) zaposlen (zaposlen, samozaposlen, pomaga na kmetiji) in drugi (brezposeln, skrbi za gospodinjstvo, upokojen, nezmožen za delo, drugo); *vrsta zaposlitve*: (1) zaposlen pri drugem (zaposlen v podjetju, organizaciji, zaposlen pri obrtniku, zaposlen pri kmetu, zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu); (2) samozaposlen (dela v lastnem podjetju, obrti); (3) kmetje; (4) druge oblike zaposlitve; *sprememba lestvice pri*: ali delate v izmenah, ali delate zvečer, ali delate ponoči, ali delate ob sobotah, ali delate ob nedeljah, ali opravljate svoje delo doma, v stanovanju, prej: običajno, včasih, nikoli; po rekodiranju: (1) običajno/včasih, (2) nikoli.

Neodvisne spremenljivke	B	S. E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Izobrazba (ref: VŠ ali več)					
osnovna šola ali manj	-0,717	0,438	2,684	0,101	0,488
srednja šola	0,142	0,107	1,764	0,184	1,153
Regija (ref: obalno-kraška)					
1 pomurska	-0,58	0,356	2,659	0,103	0,559
2 podravska	-0,29	0,228	1,595	0,207	0,749
3 koroška	-1,22	0,466	6,795	0,009	0,297
4 savinjska	-0,33	0,248	1,778	0,182	0,718
5 zasavska	-0,37	0,361	1,068	0,302	0,689
6 spodnjeposavska	-0,82	0,513	2,540	0,111	0,441
7 jugovzhodna Slovenija	-0,46	0,294	2,465	0,116	0,630
8 osrednjeslovenska	-0,34	0,215	2,537	0,111	0,710
9 gorenjska	-0,47	0,242	3,798	0,051	0,625
10 notranjsko-kraška	-0,49	0,366	1,774	0,183	0,614
11 goriška	-0,54	0,288	3,542	0,060	0,581
Urbanizacija (ref: redko poseljeno)	0,12	0,105	1,417	0,234	1,133
Delali vsaj 1 uro (ref: ne)	0,10	0,166	0,392	0,531	1,110
Glavni status (ref: drugi)	-0,278	1,171	0,056	0,812	0,757
Vrsta zaposlitve (ref: določen čas)	-0,37	0,130	7,885	0,005	0,694
Delovni položaj (ref: nevodstven)	0,07	0,117	0,381	0,537	1,075
Delo (ref: skrajšan del. čas)	0,03	0,226	0,012	0,912	1,025
Delo zunaj del. časa (ref: ne)	-0,08	0,130	0,371	0,542	0,924
Delo v izmenah (ref: nikoli)	-0,29	0,158	3,447	0,063	0,745
Delo zvečer (ref: nikoli)	-0,10	0,152	0,417	0,518	0,907
Delo ponoči (ref: nikoli)	0,42	0,177	5,487	0,019	1,515
Delo ob sobotah (ref: nikoli)	-0,21	0,138	2,331	0,127	0,809
Delo ob nedeljah (ref: nikoli)	-0,08	0,165	0,241	0,623	0,922
Delo doma (ref: nikoli)	0,45	0,114	15,285	0,000	1,564
STATISTIKA³					
hi-kvadrat modela = 455,82, p = 0,000					
psevdo R-kvadrat = 0,155					
n = 6,579					

3 B – regresijski koeficient

S. E. – standardna napaka

Wald = Waldov preizkus hi-kvadrat; test hipoteze, da je B = 0

Sig – raven statistične pomembnosti

Exp(B) – razmerje obetov/verjetnosti

Model potrjuje nekatere ugotovitve dosedanjih raziskav in analiz, ki kažejo na heterogenost vplivov (sociodemografskih, lokacijskih, značilnosti dela) na izobraževalno vključenost (Mohorčič Špolar, Ivančič, Mirčeva in Radovan, 2006). Z vidika vključenosti v formalno izobraževanje so najbolj prikrajšane naslednje kategorije aktivne populacije: skupine starejših, posamezniki, ki so poročeni oziroma živijo v zunajzakonski skupnosti, zaposleni na manj zahtevnih delovnih mestih, tisti, ki imajo manjšo odgovornost nadzora in upravljanja, ter zaposleni na delovnih mestih, ki zagotavljajo manjšo fleksibilnost. Pomemben napovedovalec vključenosti je tudi delo doma, ki kaže, da je večja verjetnost, da se bo populacija v obravnavanem obdobju udeležila programov formalnega izobraževanja, če dela doma. Z vidika napovedovanja vključenosti v formalno izobraževanje se je izkazalo, da je regija pomemben, ne pa tudi odločilen dejavnik. Prebivalci koroške in gorenjske regije kažejo najmanjšo verjetnost, da se bodo tudi v prihodnosti izobraževali.

Medtem ko je formalna izobrazba pogoj za zaposlitev in ohranitev delovnega mesta, ima pri nadaljnjem razvoju posameznikove kariere bistveno vlogo neformalno izobraževanje. To prinaša specifične spretnosti, denimo inovativnost, ustvarjalnost, sposobnost timskega dela, komunikacijske spretnosti pa tudi nekatere kulturne in socialne spretnosti. Slednje omogočajo integracijo v delovno okolje ali učinkovito vzpostavljanje stikov z zunanjim okoljem. V tem smislu je neformalno izobraževanje orodje za dopolnjevanje in posodabljanje znanj in spretnosti, pridobljenih v formalnem izobraževanju (Mohorčič Špolar idr., 2006).

Dejavniki, ki pojasnjujejo udeležbo v neformalnem izobraževanju

Drugi logistični model (Tabela 2), s katerim smo želeli preveriti napovedno vrednost dejavnikov, s katerimi lahko razložimo vključevanje v neformalno izobraževanje in usposabljanje, kaže, da so temeljni napovedovalci vključenosti: končana formalna izobrazba, spol in nekatere značilnosti dela. Model je statistično pomemben na ravni $p = 0,000$ ($\chi^2 = 313,22$), z neodvisnimi spremenljivkami v modelu pa pojasnimo 8,5-odstotno varianco. Večjo verjetnost, da se bodo v prihodnosti udeležili programov neformalnega izobraževanja, kažejo odrasli, ki imajo vsaj srednješolsko izobrazbo. Podrobnejše analize kažejo, da se ta meja premika in da višješolska izobrazba vse bolj postaja tista, ki bo določala vključenost v programe neformalnega izobraževanja (Mirčeva idr., 2014). Pomemben napovedovalec vključenosti je tudi spol. Analiza potrjuje prejšnje analize (Mohorčič Špolar idr., 2006), ki so pokazale, da se ženske pogosteje udeležujejo izobraževanj od moških.

Tabela 2: Logistična regresija dejavnikov, ki vplivajo na udeležbo v neformalnem izobraževanju

	B	S. E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Spol (ref: ženske)	-0,34	0,08	19,50	0,000	0,71
Starost (ref: 55–65 let)			1,72	0,632	
15–24 let	-0,33	0,35	0,88	0,349	0,72
25–39 let	-0,03	0,13	0,04	0,834	0,97
40–54 let	0,05	0,12	0,15	0,702	1,05

	B	S. E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Državljanstvo (ref: ne)	2,20	1,03	4,51	0,034	8,99
Rojeni v Sloveniji (ref: ne)	0,06	0,18	0,09	0,763	1,06
Zakonski stan (ref: poročen/zunajzak.)	0,10	0,09	1,19	0,276	1,11
Izobrazba (ref: VŠ ali več)					
osnovna šola ali manj	-1,78	0,42	17,61	0,000	0,17
srednja šola	-0,68	0,09	59,38	0,000	0,50
Regija (ref: obalno-kraška)					
1 pomurska	0,68	0,30	5,33	0,021	1,98
2 podravska	0,38	0,22	3,00	0,083	1,47
3 koroška	0,18	0,33	0,31	0,579	1,20
4 savinjska	0,30	0,24	1,51	,219	1,34
5 zasavska	0,37	0,34	1,21	0,270	1,45
6 spodnjeposavska	0,95	0,35	7,31	0,007	2,59
7 jugovzhodna Slovenija	0,67	0,26	6,65	0,010	1,95
8 osrednjeslovenska	0,45	0,21	4,56	0,033	1,57
9 gorenjska	0,50	0,23	4,77	0,029	1,65
10 notranjsko-kraška	1,11	0,28	15,43	0,000	3,03
11 goriška	0,33	0,26	1,64	0,201	1,39
Urbanizacija (ref: redko poseljeno)	-0,04	0,08	0,18	0,674	0,96
Delali vsaj 1 uro (ref: ne)	0,52	0,16	11,06	0,001	1,68
Vrsta zaposlitve (ref: določen čas)	-0,30	0,13	5,37	0,020	0,74
Delovni položaj (ref: nevodstven)	0,21	0,08	6,29	0,012	1,24
Delo (ref: skrajšan del. čas)	0,56	0,22	6,34	0,012	1,75
Delo zunaj del. časa (ref: ne)	0,55	0,09	38,00	0,000	1,73
Delo v izmenah (ref: nikoli)	0,06	0,13	0,20	0,656	1,06
Delo zvečer (ref: nikoli)	-0,14	0,11	1,67	0,196	0,87
Delo ponoči (ref: nikoli)	-0,01	0,14	0,01	0,930	0,99
Delo ob sobotah (ref: nikoli)	0,14	0,11	1,63	0,201	1,15
Delo ob nedeljah (ref: nikoli)	0,02	0,12	0,03	0,861	1,02
Delo doma (ref: nikoli)	0,29	0,09	11,12	0,001	1,34
STATISTIKA					
hi-kvadrat modela = 313,22, p = 0,000					
psevdo R-kvadrat = 0,085					
n = 6,579					

Značilnosti dela so bile od nekdaj obravnavane kot pomemben usmerjevalec vključenosti aktivne populacije v neformalno izobraževanje. Desjardins in Rubenson (2013) s konceptom »dolga roka dela« opozarjata na povezanost med delom (narava dela, delovno mesto,

podpora delodajalcev) in vključevanjem v izobraževanje. Medtem ko je večina dosedanjih analiz opozarjala, da so večji izobrazbeni vključenosti bolj naklonjene standardne oblike dela (delo za nedoločen čas, delo s polnim delovnim časom, neizmensko delo), se v ponujenem modelu kaže, da pri napovedovanju izobraževalne vključenosti pridobivajo večjo vlogo manj standardne oblike dela (npr. delo doma).

Med dejavniki, ki napovedujejo manjšo vključenost, tako v programih formalnega kot neformalnega izobraževanja, je tudi država rojstva. Nerojeni v Sloveniji kažejo slabše trende vključenosti. Pri tem je treba premisliti o razlogih za manjšo izobraževalno usmerjenost te skupine.

RAZPRAVA IN SKLEP

Odločitev, da se posameznik izobražuje, se začne s potrebo po spreminjanju ali razvoju na enem ali več področjih v življenju in pri delu, kar oblikuje specifično izobraževalno potrebo (Baert, De Rick, Van Valckenborgh, 2006). Uresničevanje te odločitve je odvisno od dejavnikov na ravni povpraševanja, ki jo sestavljajo posamezniki in podjetja, na ravni ponudbe programov, praviloma v izobraževalnih ustanovah, in na ravni izobraževalnega sistema, ki regulira razmerje med ponudbo in povpraševanjem. Dejavniki, ki določajo izobraževalno vključenost aktivne populacije, so: sociodemografski, sociokulturni, poklicni, regionalno pogojeni, institucionalni, strukturni, organizacijski. Kot temeljni napovedovalci vključenosti se na ravni formalnega izobraževanja navajajo: starost, zakonski stan, značilnosti zaposlitve in, delno, bivanje v določenih regijah. Temeljni napovedovalci vključenosti v neformalno izobraževanje pa so: dosežena stopnja izobrazbe, spol in nekatere značilnosti dela.

Različna proučevanja razkrivajo, da lahko nacionalni sistemi pomembno vplivajo na odločitev odraslih, da se udeležijo izobraževalnih dejavnosti. Esping-Andresen (1989) ugotavlja, da je stopnja vključenosti populacije v izobraževanje povezana z režimi države blaginje. Države znotraj istega blaginjskega modela imajo ne le podobne kulturne in zgodovinske razvojne usmeritve, temveč so primerljive tudi z vidika politik na trgu dela, imajo podobno izobraževalno politiko, socialno varnost, gospodarske usmeritve. Ukrepi politike varne prožnosti, ki so eden od stebrov vključenosti aktivnega prebivalstva v izobraževanje, ponujajo pomembne spodbude v to smer. Mednje sodijo ustvarjanje zakonske podlage za uvedbo prožnejšega delovnega časa, delo na domu, večja usklajenost med delovnim in družinskim življenjem, podpora izobraževanju med delovnim časom.

Med pomembnejšimi spodbudami je tudi izobraževalna ponudba. Pri tem ne gre za kvantiteto programov, ki jih ponujajo zasebne in javne ustanove, temveč pestrost in prilagojenost ponudbe interesom in potrebam različnih ciljnih skupin. Kot izobraževalno prikrajšani so bili v raziskavi identificirani skupine starejših z nižjo izobrazbo in priseljenci. Torej mora biti izvedba izobraževalnih aktivnosti čim bolj prilagojena njihovim potrebam, značilnostim in poprejšnjim izkušnjam. Pri izvedbi pa imajo izjemno pomembno vlogo dobro usposobljeni učitelji, kar predpostavlja načrtno usposabljanje ključnih kadrov za andragoško delo. V kontekst spodbujanja izobraževanja najbolj izobraževalno prikrajšanih se uvrščata tudi sociokulturna animacija in okrepitev svetovalne mreže.

Z vidika dela je pomembno, da so delovna mesta oblikovana tako, da spodbujajo pridobivanje in uporabo kompleksnih znanj, spretnosti in kompetenc. Po mnenju Berkela in Møllerja (2002) je inkluzivistični potencial notranja kakovost vrste dela. Avtorja poudarjata, da le politika, ki zaposlenim zagotavlja enake pravice, omogoča uresničevanje človeškega dostojanstva in prepoznavanje raznolikosti. Še zlasti je treba vpeljati spodbude za zaposlene na manj zahtevnih delovnih mestih, da bodo tudi sami vlagali v izobraževanje.

LITERATURA

- Baert, H., De Rick, K., Van Valckenborgh, K. (2006). Towards the conceptualization of 'Learning climate'. V R. V. De Castro, A. V. Sangho in P. Guimar es (ur.), *Adult Education: New routes in new landscape* (str. 87–111). Braga: University of Minho Press.
- Berkel, R. in Møller, I. H. (2002). The Concept of Activation. V R. Berlek in I. H. Møller (ur.), *Active social policies in EU: Inclusion through participation* (str. 45–71). Bristol: Policy Press.
- Council Recommendation on Slovenia's 2012 National Reform Programme and Delivering a Council Opinion on Slovenia's Stability Programme for 2012–2015 (2012). Brussels: COM. Pridobljeno s http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/csr2012_slovenia_en.pdf.
- Desjardins, R. in Rubenson, K. (2013). Participation Patterns in Adult Education: the role of institutions and public policy frameworks in resolving coordination problems. *European Journal of Education*, 48(2), 262–280.
- Državni razvojni program 2007–2013 (2008). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Employment and Social Situation Quarterly Review (2012). Brussels: European Commission.
- Esping-Andresen, G. (1989). *The three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Policy Press.
- Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth (2010). Brussels: European Commission.
- Ivančič, A. (2010). *Spremembe na trgu delovne sile, pomen izobrazbe in pismenost zaposlenih*. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize.
- Mirčeva, J. in Dobnikar, M. (2011). *Posledice recesije na izobraževanje za potrebe trga dela in vpliv tega dejavnika na izhod iz recesije. Poročilo o raziskavi*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Mirčeva, J., Žalec, N. in Radovan, M. (2014). *Motivacija in ovire pri izobraževanju za potrebe trga dela: končno poročilo*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Mohorčič Špolar, V. A., Ivančič, A., Mirčeva, J. in Radovan, M. (2006). *Družbeno skupinski vplivi udeležbe odraslih v izobraževanju kot podlaga za razvoj modela poklicne kariere. Poročilo*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Nacionalni reformni program 2014–2015 (2014). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- OECD & Statistics Canada (2005). *Learning a Living: First results of the Adult Literacy and Life Skills Survey*. Paris: OECD; Ottawa: Statistics Canada.
- Poročilo o razvoju: kazalniki razvoja Slovenije (2014). Ljubljana: UMAR. Pridobljeno s http://www.umar.gov.si/publikacije/porocilo_o_razvoju/?no_cache=1.
- Program stabilnosti – dopolnitev 2013 (2013). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Strategija razvoja Slovenije 2014–2020 (osnutek) (2013). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Pridobljeno s http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/EKP/Drugi_dokumenti/SRS_09_08_2013.pdf.